

гасла: “Всі сили і увагу на виконання хлібоздачі”, “Чесно розрахуватись з державою”, “Без жалю, пощади витравляти куркульсько-петлюрівський саботаж хлібозаготівель”, “Негайно віддати 2800 центнерів зернових”, “3 роки ув’язнення за невиконання хлібозаготівель”, “Вище прапор соціалістичного змагання”. І жодного слова про страшні злидні та смерть від голоду.

Слід відзначити, що в збірнику краще представлений документальний матеріал 1932-33 років, а ніж 1946-47 років. Автори-упорядники згрупували переважно документи і матеріали Державного архіву Вінницької області. Доречним було б залучити до збірника й документи місцевого походження, що відклалися в центральних архівних установах держави. Думається, що такі документи значно поповнили б збірник матеріалами узагальнюючого характеру. Але дані побажання не знижують загальну цінність видання.

В підсумку, хочеться відмітити позитивне значення джерела для наукових та навчальних цілей. Запропоновані у збірнику документи можуть бути використані при підготовці узагальнених фундаментальних праць, монографій, навчальних посібників, а також в студентській та учнівській аудиторії при вивченні історії радянського суспільства 30-х – 40-х років ХХ століття.

Отож, підготовлений Фаїною Винокуровою та Романом Подкурмом збірник документів і матеріалів “Голод 1932-33, 1946-47. Вінницька область” – цінне, оригінальне, потрібне і глибоко наукове видання.

О.Г.Лойко, О.І.Криворучко

**В.КОСИК. УКРАЇНА В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ У ДОКУМЕНТАХ.
ЗБІРНИК НІМЕЦЬКИХ АРХІВНИХ МАТЕРІАЛІВ /1941 - 1942/. Т.2.-
ЛЬВІВ, 1998. - 384 с.**

Характеристика процесів, що відбувалися на українських землях в роки Другої світової війни, є важливою і складовою проблемою вітчизняної історії. За час її дослідження видано чимало наукових праць різного характеру. Серед них чільне місце займають збірники документів та матеріалів, статистичні довідники та інші видання, що дозволяють наочніше відтворити перебіг подій та явищ, які мали місце в Україні в даний період.

До останніх відноситься і збірка, яка рецензується. Її характерною рисою є те, що вона містить цікаву і багату інформацію з різних аспектів даної проблеми, яка почерпнута з раніше недоступних для вітчизняних дослідників німецьких архівів.

До збірника включено 52 документи. Більшість документів публікується в Україні вперше. Документи розміщені за хронологічним принципом, що забезпечує можливість прослідкувати послідовно в часі перебіг історичних процесів на окупованих українських землях у 1941-1942 рр.

Мовою документів розповідається про зародження та розвиток українського руху Опору в перші роки окупації, його основні складові, аналізується вплив, який здійснювали національні сили на хід тогочасної історії.

У збірнику подається група документів /док.16,17/, що відтворюють позицію відомих діячів національно-визвольного руху /Г. Омельченка, А.Шептицького, А.Лівицького, М.Омельяновича-Павленка, А.Мельника/, якої вони

дотримувалися в україно-німецьких відносинах даного періоду.

Особливої уваги заслуговують запропоновані в даному виданні матеріали, що вміщують інформацію, зібрану чиновниками МЗС Німеччини та аналітиками СД про становище в емігрантських українських урядах /УНР, П.Скоропадського/ і органах українського самоврядування, що постали в ході німецької окупації /Української Національної Ради у Львові та київського уряду М.Величківського/, а також можливостей згаданих політичних сил реально впливати на хід подій в Україні /док. 11, 22, 23, 30/.

Чільне місце в збірнику посідають документи, що стосуються оцінок німецькими окупаційними властями українського руху Опору /саме під такою назвою від початку березня 1942 р. в німецьких повідомленнях з окупованих територій виступають національно-визвольні змагання/ /док.30-37, 40-45, 47/. Дані матеріали сприяють відтворенню процесу загострення суперечностей між окупаційною владою та найрадикальнішою частиною ОУН; мовою документів розповідається про налагодження ОУН механізму боротьби з окупантами.

Окрім того, у згаданих доповідних та повідомленнях поліції, органів безпеки та СД цитується чимало різноманітних документів ОУН /маніфести, настанови, листівки та ін./, що дозволяє рельєфніше відновити обставини, за яких відбувалося становлення національно-визвольного руху на окупованих ворогом українських землях.

За матеріалами тому можна скласти реальну картину діяльності похідних груп ОУН в різних місцевостях України, ставлення до них місцевого населення та методи боротьби з ними окупаційних властей.

Особливої уваги заслуговують документи, в яких представники вищої окупаційної влади /Розенберг, Кох/ характеризують основні напрями німецької окупаційної політики в Україні та методи її проведення /док.20, 25, 39/.

Збірник містить важливу інформацію про національну структуру населення окремих окупованих регіонів України, стан освітньо-культурних закладів та церковне життя /док.8, 15, 20, 38, 45 та ін./.

Вражаючими за емоційно-моральним впливом на читача є документи, що розкривають механізм "вербування" окупаційною владою робітників для Рейху та статистичні дані, щодо кількості "остарбайтерів", вивезених з окремих місцевостей України на кінець 1942 р. /док.38, 48/. Вони дають можливість уявити, в якій атмосфері фізичного та психологічного терору перебувало населення окупованих територій.

Збірник містить науково-довідкову частину, котра представлена у передмові автора, примітками, показником імен та географічних назв, поясненням основних скорочень та списком джерел, документів. Цінність численних приміток полягає в тому, що вони несуть додаткову інформацію, яка суттєво доповнює основний зміст документів. Це, зокрема, короткі бібліографічні довідки про згаданих в тексті українських політичних діячів та членів ОУН, коментарі автора тих чи інших місць документів, уточнення географії подій і т.п.

Слід зазначити, що при ознайомленні з виданням виникають і певні міркування. Зокрема, в збірнику недостатньо мірою показана діяльність прокомуністичних сил /радянських партизанів та більшовицького підпілля/, які були важливою складовою українського руху Опору. Їх зусилля стали вагомим внеском у перемогу над ворогом /у збірнику міститься лише один документ /46/,

що має безпосереднє відношення до згаданого аспекту даної проблеми. Очевидно автор врахував, що документи подібного роду в достатній мірі подаються в радянських працях з даної проблематики.

Однак, зазначене ніяк не применшує цінності аналізованої праці. Безперечно, рецензована збірка є помітною подією в українській історіографії і сприятиме більш глибокому та об'єктивному висвітленню однієї з важливих і складних проблем вітчизняної історії.

УДК 9
ББК 63.3(0)
Н-34

Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Вип. I. Серія: Історія: Збірник наукових праць. /За заг. ред. проф. П.С. Григорчука./ – Вінниця, 1999. – 181 с.

ISBN – 966-621-004-5

Підписано до друку 26.05.99.
Формат 60x84/18. Папір офсетний. Друк офсетний.
Тираж 350 прим. Зам. 184.

Видавничий відділ Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського
286001, .Вінниця, вул. Острозького, 32.
Тел. 26-71-33